

## קווים לדמותה של אביבה רבינוביץ'

אביבה רבינוביץ' נולדה בשנת 1927 בתל יוסף, גדלה בירושלים ובכפר ורבורג והתחנכה בבאר טוביה. בגיל 16 התגיסה לפלמ"ח והשתתפה במלחמת השחרור.

בשנות ה-70 עבדה ברשות שמורות הטבע. לימים נבחרה למדענית הראשית ולמנהלת חטיבת המדע. בתקופה זו השלימה את עבודת הדוקטורט שלה בנושא: יחסי סלע, קרקע וצומח בגליל.

בשנת 1997 זכתה בפרס האו"ם לאיכות הסביבה.

לאחר פרישתה מרשות שמורות הטבע המשיכה אביבה להיות פעילה בנושאי סביבה, בעיקר בשינוי התפיסה היערנית בישראל ובשיקום צמחי-סביבתי בכביש 6.

מדמותה המורכבת והסוערת של אביבה בחרתי להאיר שלוש נקודות.

בראש ובראשונה תיזכר אביבה כחלוצה בתחום האקולוגי, בתפיסתה העמוקה של יחסי סלע-קרקע-צומח. נושא זה, שהיה נושא עבודת הדוקטורט שלה, פורסם גם בספר עממי יותר: סלע-קרקע-צומח בגליל (הוצאת הקיבוץ המאוחד ורשות שמורות הטבע, תשמ"ו, 1986).

הקשר שבין המסלע והצומח, כבסיס להבנת המערכת האקולוגית כולה, הוטמע על ידי אביבה ברשות שמורות הטבע והיווה בסיס להכרזת שמורות טבע של הדור השני. בעוד שהדור הראשון של השמורות, של מחצית שנות ה-60 וראשית שנות ה-70 של המאה ה-20, המתמקד בנופים, בתופעות טבע ובערכי טבע יפים ובולטים, הרי הדור השני כיוון אל הערכים שאינם דווקא מן הבולטים, אבל ערכיים מבחינת תרומתם למגוון הביולוגי ולמגוון המערכות האקולוגיות, הזכות להגנה כשמורות טבע.

אביבה, כלוחמת, המשיכה את מלחמותיה גם כמדענית הראשית של רשות שמורות הטבע. נחרצת וחד-משמעית בדעותיה ובפסיקותיה, לעתים גם ללא ביסוס מספיק, העלתה אביבה את הנושאים האקולוגיים ברשות לראש סדר היום והקרינה בכך גם לגופי תכנון ולגופים ירוקים מחוץ לרשות.

אביבה לחמה לשינוי התפיסה היערנית של קק"ל, זאת עוד בהיותה ברשות שמורות הטבע, אך ביתר שאת – לאחר פרישתה. היא היתה ממובילי "בג"צ – קק"ל (2000)", שהביא לשינוי התפיסה של תכנון היערות בישראל. בג"צ זה, שעורר בתחילתו תרעומת רבה בקק"ל, היה בבחינת "מעז יצא מתוק". קק"ל נדרשה ונרתמה לתכנון יערותיה כתכניות סטטוטוריות לכל דבר, מה שהביא לתפיסה כוללנית של כל השטחים הפתוחים בישראל.

תהליך זה, שעדיין בעיצומו, מעצים את הסיכוי לשימורם של שטחים פתוחים בישראל, הן כיערות, על סיווגיהם השונים, והן כשמורות טבע. בעקיפין, התהליך גרם לתיאום עמדות ולתכנון משותף של קק"ל ורשות הטבע והגנים, מה שמביא ברכה לשטחים הפתוחים בישראל.

כביש 6, "חוצה ישראל", הוא, ללא ספק, מפעל פיתוח משמעותי, אך שנוי במחלוקת. מבחינה סביבתית, הכביש יוצר קיטוע של מערכות אקולוגיות לאורך מרבית ארץ ישראל. אביבה, כמו גורמי סביבה אחרים, ראתה בכביש מפגע קשה ובלתי הפיך. עם זאת, השכילה, חרף מזגה הסוער והבלתי מתפשר, לשתף פעולה עם מפעל זה ולמזער את נזקיו הסביבתיים. אביבה היתה מהמובילים בתפיסה, כי יש לשקם נופית ואקולוגית את כביש 6 ו"לגנן" אותו בצמחייה טבעית, התואמת את הסביבה שבה עובר הכביש. ואכן, מפעל השיקום הצמחי של כביש 6 הוא חסר תקדים בישראל בהיקפו ובאיכותו ונעשה תוך הקפדה מרבית על צומח טבעי, מקור צמחים מקומי, הרכב המינים, מבנה ונוף צומח התואמים, ככל הניתן, לאלה המקוריים.

אביבה תיזכר כמי שהטביעה חותמה על הסביבה בישראל, בכלל, ועל מעשה שימור הטבע, בפרט.

יהי זכרה ברוך!

### דידי קפלן

אקולוג מחוז צפון  
רשות הטבע והגנים

## לזכרו של ווהיד קפישה

לפני שבועות אחדים הלך מעימנו עמיתנו ווהיד קפישה, אנטומולוג של היער והמטע החקלאי ביהודה ושומרון מאז שנת 1966. ווהיד היה יליד חברון. את התואר הראשון בחקלאות סיים באוניברסיטת גיזה במצרים, ואת תואר המוסמך השלים בפקולטה לחקלאות ברחובות, במחקר המזיק *Eurytoma plotnikovi*, צרעת פרי הבוטנה. שני מאמרים בנושא זה פרסם ב'עלון הנוטע'.

ווהיד שימש כמנהל האגף להגנת הצומח במחלקת השירותים החקלאיים בחברון ובמקביל כמרצה לאנטומולוגיה באוניברסיטה החקלאית של חברון.

בשנים האחרונות היה בעיצומה של כתיבת פרק בספר באנגלית על מזיקי הצמחים ביהודה ובשומרון: Plant Pests and Diseases in Samaria and Judea. מותו הפתאומי קטע את עבודתו לקראת סיומה ואנו מקווים שעמיתיו ברשות הפלסטינית ישלימו מלאכה חשובה זו.

במהלך השנים ווהיד קידם את שיתוף הפעולה בין אגף הייעור של קק"ל לייעור הירדני והפלסטיני; היה חבר בצוות משותף שבנה מחדש את מערך היערנות הפלסטיני לאחר הסכמי אוסלו, העביר ימי עיון והדרכה ליערנים הפלסטינים והכין נוסח ערבי ל"מדריך ליערן".

בכל פגישותינו אתו עמד מולנו אדם נעים, החלטי, בעל ניסיון וידע.

יהי זכרו ברוך!

ידידיו באגף הייעור ובמינהל המחקר החקלאי